
DOSSIER

La retraducció, entre l'inconformisme
i la canonització

Presentació

Amb la puntualitat esperada, el 14 i 15 d'octubre de 2020 les Jornades sobre Traducció i Literatura van tornar a la Facultat de Traducció i Interpretació de la UAB de la mà del Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània (GETCC) i la Càtedra Jordi Arbonès, amb la col·laboració de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, la Institució de les Lletres Catalanes i el PEN Català. Aquesta novena edició, que va dur per títol «La retraducció, entre l'inconformisme i la canonització», va voler incidir en un fenomen, la retraducció, que fins a temps ben recents no havia centrat gaires interessos de recerca. La diversitat d'enfocaments que van aportar els participants a les IX Jornades va teixir una xarxa en què totes les intervencions, lluny de repetir-se, es van anar complementant i van permetre veure vessants diferents de la mateixa activitat. Totes aquestes contribucions, reelaborades i revisades, conformen el dossier d'aquest número de *Quaderns. Revista de Traducció*.

La conferència inaugural de Simona Škrabec, titulada «Retraducció i canòn “rebel”», va aportar un marc teòric de gran amplitud conceptual que volia indagar, de manera preferent però no exclusiva, en el que hi ha d'innovador o de conservador en el fet de retraduir i en la riquesa d'interpretacions que se'n poden desprendre. Aquesta base teòrica, tan vasta i suggeridora, va servir per ancorar un punt de partida cap als molts i diferents camins que es van obrir amb cadascuna de les comunicacions posteriors.

Joaquim Sala-Sanahuja, bon coneixedor de l'obra de Baudelaire, ens va proposar una baixada a l'avern de la traducció d'aquest autor cabdal a partir de les tries lèxiques de diversos dels seus traductors al català, centrades en el poema «Don Juan aux enfers». Carolina Moreno, especialista en literatures nòrdiques, es preguntava per a qui es tradueix Ibsen, i feia un èmfasi especial en la necessitat que es té, de Noruega mateix, de reivindicar-ne la figura i d'impulsar-ne les traduccions arreu del món, sigui per canonitzar-lo encara més o per oferir al món noves lectures de les seves obres que n'actualitzin la recepció. L'itinerari retraductor ens va dur, gràcies a Vicente Fernández, a caminar pel llarg i esponerós sender de les nombrosíssimes traduccions de Kavafis en castellà al segle xx, amb una aturada en les versions de Gustavo Durán, que van dormir el son dels justos durant mig segle.

Per la seva banda, Teresa Iribarren va emprendre la magna tasca de comparar les tres traduccions catalanes de l'*Ulysses* de James Joyce, amb èmfasi en les condicions en què es van dur a terme les dues versions publicades —la de Joaquim Mallafrè i la de Carles Llorach-Freixes— i la inèdita de Francesc Vidal Jové; a totes tres hi va trobar punts forts que les singularitzen de les altres. L'admonitòria comunicació d'Arnau Pons, que tractava de les *Tesis sobre la filosofia de la història* de Walter Benjamin, es va centrar en la recepció crítica d'aquest opuscle, del punt del qual parteix cadascuna de les traduccions i de la versió original dual —en alemany i francès— elaborades per l'autor en unes circumstàncies vitals complicades. L'aventura de recórrer les nombrosíssimes retraduccions catalanes de *L'illa del tresor*, una de les obres amb més versions catalanes, la vam viure amb Joan Sellent, que va reflexionar sobre la necessitat, i també la dificultat, de crear un estil propi en la traducció per recrear l'estil de l'autor.

Les jornades es van acabar amb una taula rodona moderada per l'escriptor i periodista Xavier Aliaga, el qual va destacar el poder de la traducció com a instrument de projecció cultural i va posar els exemples de les noves versions catalanes d'Homer, Faulkner, Whitman o Puixkin, que han irromput amb força en el mercat editorial català, tot i que tenien versions catalanes anteriors. Al llarg de les intervencions i de la franca conversa entre els traductors i retraductors Joan Casas —centrat en Sòfocles—, Valèria Gaillard —anostradora de Proust— i Dolors Udina —amb la mirada sobre Woolf i Winterson— sobre l'escaiença de girar de nou a una cultura obres literàries que ja s'havien traduït anteriorment, van aflorar una rastellera d'anècdotes, vivències i aprenentatges dels quals es van desprendre tot un seguit de reflexions i de pensaments ben madurats de la necessitat real de la retraducció. Aquest testimoni de primera mà de tres infatigables orfebres de traduccions i retraduccions van aportar una agradable visió global a mig camí entre la reflexió acadèmica i la pràctica professional de la traducció literària, ben adequada per acabar de valorar en conjunt tots els matisos que es desprenen de l'estudi de les obres que s'han traduït, de nou, en llengua catalana.

Francesc Galera

Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània